

JAPONSKÁ EXPEDICE NA TCHAJ-WAN V ROCE 1874*

Veronika Krištofová**

Abstract: *This study describes the Japanese expedition to Taiwan in 1874. The expedition was a part of Japan's transformation from a traditional and conservative Asian state to one supporting a programme of modernization, leading it to become a rapidly prosperous state that was newly inspired by Western values. This change, however, caused relations to deteriorate with its other Asian neighbours Korea and China. While the growing conflict with Korea culminated in Japan's invasion of the Korean Peninsula, the dispute with China was reflected in Japan's efforts to expand into Taiwan and the Ryukyu Archipelago. The expedition to Taiwan in 1874 was a manifestation of Japan's efforts to gain dominance in the region. Although Japanese units withdrew from Taiwan without significant success, part of the conflict was the subsequent incorporation of the Ryukyu Archipelago into the Japanese Empire.*

Key words: *Taiwan, Ryukyu, expedition, reforms, modernization, foreign policy, aborigine, treaty.*

*Tato studie vznikla jako jeden z výstupů projektu SGS-2016-067 *Velká Británie a Restaurace Meidži* řešeného na Katedře historických věd FF ZČU.

**Mgr. Veronika Krištofová, Katedra historických věd, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, kristofovav@seznam.cz.

1. Úvod

Tato studie se zabývá japonskou expedicí na Tchaj-wan v roce 1874. Otevření japonských ostrovů světu prostřednictvím vojenské expedice Matthewa Calbraitha Perryho v letech 1853–1854 vedlo Japonce k nutnosti modernizace země. Jejich cílem bylo vyrovnání se Západu, který byl v dané době Japonsku vojensky nadřazen. Politická změna ve formě restaurace Meidži vedla k reorganizaci celého státu a národa jako takového. Japonci se začali orientovat na západní hodnoty a vzory, které jim dopomohly vytvořit novou národní identitu prvního moderního asijského národa. To je ovšem přivedlo k myšlence nadřazenosti nad ostatními asijskými státy, přičemž se tento postoj promítl do zhoršujících se vztahů s japonskými sousedy – především s Koreou a Čínou. Snaha Japonska o teritoriální zisky v oblasti souostroví Rjúkjú vedla ke konfliktu s Čínou. Incident z roku 1871, kdy místní tchajwanští domorodci povraždili ztroskotané námořníky z Rjúkjú, se stal pro Japonce záminkou k vojenské expedici na Tchaj-wan, jejímž prostřednictvím mělo dojít jak k uklidnění vnitřních problémů země, tak k naplnění záměrů státníků podporujících expanzivní zahraniční politiku. Samotná expedice předznamenala první z úspěchů japonské moderní diplomacie, jelikož Japonsko z tohoto konfliktu vyšlo jako vítěz. Navíc jejím výsledkem byla postupná inkorporace souostroví Rjúkjú do japonského císařství, bez většího odporu ze strany Číny.

Významnou roli v tomto článku tak hraje snaha o interpretaci spojitostí dvou významných japonských politických kroků v prvních letech éry Meidži (to znamená 70. léta 19. století). Konkrétně se jedná o provázanost otázky svrchovanosti nad souostrovím Rjúkjú a následnou trestnou expedicí na Tchaj-wan. Tyto dvě události měly v rámci raných let nové zahraniční politiky éry Meidži vést k navýšení národní prestiže Japonska ve světě ovládaném západními mocnostmi a k zajištění národní bezpečnosti japonských ostrovů. Dvojí podřízenost království Rjúkjú Číně a Japonsku představovala pro Japonsko možné nebezpečí. Trestná expedice na Tchaj-wan jako odpověď na povraždění obyvatel království Rjúkjú, kteří byli nově považováni za japonské poddané, měla sloužit jako demonstrace japonské suverenity nad souostrovím Rjúkjú. Cílem článku je tak zakomponování trestné expedice na Tchaj-wan do kontextu s rozšířením japonské suverenity na souostroví Rjúkjú. To znamená do kontextu japonské zahraniční politiky na počátku éry Meidži vyznačující se podporou expanzivní politiky, jež se inspirovala v západně vedené formě imperialismu.

Samotný text článku je řazen periodicky. První část se zabývá proměnou japonské politiky v důsledku otevření se světu a následky této změny. Prvním důsledkem bylo zhoršení vzájemných vztahů s Koreou. Druhá část se věnuje vojenské expedici na Tchaj-wan, jež měla být odpovědí na výše zmíněný masakr námořníků z Rjúkjú. S odkazem na předešlé útoky tchajwanských domorodců na ztroskotané námořníky Čína odmítala jakoukoliv zodpovědnost za jejich chování, čehož diplomaticky využilo Japonsko. Ačkoliv se mělo původně jednat o civilizační misi na Tchaj-wanu, tohoto cíle Japonsko nedosáhlo. Přesto se díky následným jednáním a uzavření Pekingské smlouvy jednalo o politickou výhru Japonska, které čínské odškodnění prezentovalo jako uznání práva svrchovanosti nad souostrovím Rjúkjú, jež s postupem času inkorporovalo do svého císařství. Jednalo se tak zřejmě

o první úspěch počátečního japonského imperialismu, který měl později narůst do mnohem větších rozměrů.

Cílem této studie je tak přiblížit pro české prostředí ne příliš probádané počátky japonského imperialismu, jenž ovlivnil nejen samotné japonské ostrovy, ale též vývoj jihovýchodních asijských států. Jeho počátky souvisí s japonskou inspirací v západních hodnotách, odkud Japonci převzali i způsob vedení zahraniční politiky pomocí namířených zbraní. S rostoucím sebevědomím a pocitem nadřazenosti obyvatel japonských ostrovů narůstal i jejich zájem o expanzi císařství. Proto někteří historici, jako například Robert Eskildsen, označují japonskou expedici na Tchaj-wan z roku 1874 termínem mimetický imperialismus, tedy imitací západního imperialismu.

Článek čerpá především z děl zahraničních autorů, přičemž se opírá o archivní materiály britského národního archivu. Konkrétně o zprávy britských diplomatů a pozorovatelů na Dálném východě, kteří vynikají svou nezájatostí a přesností. Využití těchto pramenů má za cíl zdůraznit roli britského působení na japonskou zahraniční politiku v otázce trestné expedice na Tchaj-wan z roku 1874. Zahraniční diplomaté právě z Británie hráli významnou úlohu na mezinárodní scéně na Dálném východě. Článek tak pomocí britských archivních pramenů mapuje zásahy vyslance v Japonsku sira Harry Parkese do událostí z roku 1874 a obdobně neopomíná významnou roli vyslance Thomase Francise Wadeho v Číně jako prostředníka při čínsko-japonských jednání ohledně japonské trestné výpravy na Tchaj-wan. Díky jeho osobě došlo 31. října 1874 k podepsání Pekingské smlouvy, jež urovnala vztahy mezi Čínou a Japonskem, a právě jeho interpretace ustanovení smlouvy dopomohla k potvrzení japonské suverenity nad souostrovím Rjúkjú.

2. PROMĚNA JAPONSKÉHO STÁTU

Japonsko, jež od nástupu rodu Tokugawů k moci (roku 1600) vyznávalo politiku izolacionalismu, se muselo od konce 18. století potýkat se snahami západních mocností o otevření země za cílem navázání obchodních vztahů. U japonských břehů se ve větší míře začínaly objevovat lodě z Ruska, Spojených států amerických, Anglie, Holandska a Francie, což vedlo k několika potyčkám a následnému zpřísnění tokugawské politiky izolacionismu.¹ K obratu v japonské zahraniční politice došlo v důsledku příjezdu komodora Matthewa Calbraitha Perryho (1794–1858), který prostřednictvím politiky namířených zbraní donutil Japonsko 31. března 1854 podepsat Kanagawskou smlouvu, jež vedla k otevření Japonska světu. Snaha o vyhnání cizinců a obnovení císařství vedla k takzvané restauraci Meidži (*Meidži išin*), jež ukončila šógunát a obnovila moc císaře, kterým byl od 13. února 1867 teprve patnáctiletý Mucuhito (1852–1912), posmrtně známý jako císař Meidži (v překladu „osvícená vláda“). Samotný akt obnovení císařské moci otevřel dveře mnoha násle-

¹V Japonsku byli jak zastánci izolacionismu – především z knížectví Mito (dnešní prefektura Ibaraki), například Seišisai Aizawa (1782–1863) a Tóko Fudžita (1806–1855), tak i stoupenci myšlenek otevření země – například Čoei Takano (1804–1850) a Šózan Sakuma (1811–1864), který razil heslo „*etika Východu a vědy Západu*“, které se později stalo konceptuálním východiskem modernizace země. Reischauer a Craig 2008, 122.

dujícím reformám a vlivům z vnějšího světa, které vedly ke vzniku kapitalistického, imperialistického a moderního Japonska.²

3. SPOR S KOREOU

V 60. a 70. letech 19. století Japonsko řešilo dvě záležitosti zahraniční politiky, jež na sebe vzájemně působily – spor s Koreou a spor s Čínou o souostroví Rjúkjú a Tchaj-wan. Rychlý rozvoj Japonska v období Meidži vyvolal v Japoncích pocit nadřazenosti vůči ostatním asijským státům, což se projevilo právě ve vztahu s Koreou. Japonsko se samo povýšilo na roveň Číny a jednostranně změnilo dosavadní protokol diplomatických jednání s Koreou. Změněn byl název delegace, její členové i pečeť, která byla pro tyto účely darována rodu Só samotnou Koreou. Pro označení japonského císaře se začal nově užívat titul *hwangje* („císař“).³ Titul „císař“ byl do té doby užíván pouze ve spojitosti s čínským panovníkem, se kterým byla Korea v tradičním vazalském vztahu. Tím měl vztah mezi korejským králem (*wang*) k císařem (*hwangje*) začít fungovat na stejném principu jako s již zmiňovaným panovníkem Číny.⁴ Proto Korea odmítala uznat japonský císařský titul, jenž by v tomto ohledu „podřídil“ korejského krále japonskému panovníkovi. Neúspěšné snahy o navázání diplomatických vztahů s Koreou se staly nástrojem v rukách těch, kteří podporovali expanzivní zahraniční politiku. V letech 1869–1871 byl japonským ministrem zahraničí Sawa Nobujoši (1835–1871), nacionalista podporující myšlenku aktivní zahraniční politiky vůči japonským sousedům. Společně s dalšími přívrženci jako byl Morijama Šigeru či Kido Takajoši (1833–1877) navrhl politiku „podmanění si Koreje“ (*Seikanron*) pomocí namířených zbraní po vzoru západní diplomacie.⁵ Ačkoliv představy tohoto „podmanění“ nebyly jednotné, byl mimo údajnou urážku ze strany Koreje hlavním racionálním důvodem strach z obsazení Korejského poloostrova jinou mocností. Vzhledem k předchozím pokusům Francie, Ruska i Spojených států amerických o otevření země se tyto obavy jevily reálnými. Korea měla pro Japonsko strategicky významnou pozici. Ostatně německý poradce v Japonsku major Jacob Meckel (působil zde od roku 1885) označil Koreu jako „*dýtku namířenou na srdce Japonska*“, poukazujíc tak na její geografickou blízkost.⁶ Dobyťí Korejského poloostrova bylo navíc podle zastánců této expanzivní politiky nutné kvůli získání zdrojů surovin a zároveň mělo sloužit jako způsob odvedení pozornosti veřejnosti od domácí politiky.⁷

²Více o započetí éry Meidži a následné restauraci Meidži možno dočíst v Beasley 1991, 23–100; Benedictová 2013, 89–105; Bix 2002, 16–39; Hilská 1953, 260–298; Mason a Caiger 2007, 257–303; Reischauer a Craig 2008, 119–218; Zischka 1936.

³Yi 2004, 402–403.

⁴Japonsko bylo stejně jako Korea počítáno do čínských vazalských vztahů, ačkoliv již od roku 1549 nevysílalo do Číny tributární mise a též odmítalo titulaturu „krále“ (*wang*), jež poukazovala na podřízený vztah k čínskému císaři. Japonsko a Korea tak v sinocentrickém systému měly stejný statut. Beasley 1991, 42; Janoš 2007, 16.

⁵Duus 1995, 32–33.

⁶Duus 1995, 49.

⁷Expanzivní zahraniční politiku podporoval například japonský ministr zahraničí v letech 1869–1871 Sawa Nobujoši (1836–1873), státníci Morijama Šigeru a Kido Takajoši (1833–1877). Duus 1995, 32–34. V pozdějších letech ji zastával například Ókuma Šigenobu (1838–1922) a Soe-džima Taneomi (1828–1905). Duus 1995, 37, 39.

Na konci roku 1871 z Japonska odcestovalo pod vedením zkušeného státníka Iwakury Tomomiho (1825–1883) poselstvo čítající 48 oficiálních členů, jehož cílem bylo v následujících dvou letech shromáždit maximum zprostředkovaných poznatků o Západě a pokusit se západní mocnosti přimět k revizím nerovnoprávných smluv uzavřených s Japonskem.⁸ Iwakurovy nepřítomnosti se rozhodli využít japonští státníci podporující myšlenku potrestání Korejců za jejich „urážku“ Japonska. Především tehdejší ministr zahraničí Soedžima Taneomi (1828–1905) prosazoval agresivní zahraniční politiku, přičemž jeho cílem bylo zvýšení japonského vlivu ve východní Asii a snížení vlivu čínského. Prosazoval diplomacii podle západních norem, což znamenalo dodržování západní etikety a oblékání.⁹ Takové počínání budilo zdání, že se Japonci změnil v moderní a civilizovaný národ, na rozdíl od Číny. Soedžimovy plány obsahovaly zrušení čínské nadvlády nad Koreou a rozšíření japonské sféry vlivu jak na Korejský poloostrov, tak na Tchaj-wan a království Rjúkjú. Již v červnu projednávala vláda otázku vyslání emisarů do Koreje. Saigó Takamori (1828–1877) a Soedžima počítali s následnou vojenskou expedicí o síle 50 000 mužů, která měla Koreu dobýt do 100 dnů.¹⁰ Otázka trestné výpravy do Koreje vygradovala v říjnu rozepří mezi dvěma frakcemi – Iwakura Tomomi, Kido Takajoši, Ókubo Tošimiči a Itó Hirobumi (podporovali je i Ókuma Šigenobu, Inoue Kaoru, Jamagata Aritomo a Kuroda Kijotaka, kteří se Iwakurovy mise neúčastnili) na jedné straně proti zastáncům vojenské mise do Koreje, jimiž byli Saigó Takamori, Itagaki Taisuke, Soedžima Taneomi, Etó Šimpei a Gotó Šódžiró.¹¹ Jak ministr námořnictva Kacu Kaišú (1823–1899), tak ministr armády Jamagata Aritomo (1838–1922) podpořili Iwakurův odmítavý postoj k válečné expedici do Koreje svým oznámením o nepřipravenosti námořnictva a armády pro takovou operaci. Nešlo tak o opozici vůči návrhu samotnému, jelikož Iwakura též podporoval myšlenku expanze, avšak dle odpůrců se nejednalo o správné načasování takto rozsáhlé vojenské operace.¹² Většina zastánců vojenské mise do Koreje následně v důsledku svého politického neúspěchu opustila vládu.

4. EXPEDICE NA TCHAJ-WAN A OTÁZKA SVRCHOVANOSTI NAD SOUOSTROVÍM RJÚKJÚ

Po neúspěchu prosazení trestné výpravy na Korejský poloostrov se pozornost obrátila na Tchaj-wan. Jedním z důvodů expedice byla potřeba uklidnění rozbourené domácí scény. Značným zdrojem napětí v zemi byla samurajská kasta, která se sice podílela na svržení šógunátu a obnovení vlády císaře, ovšem následné modernizační reformy negativně ovlivnily jejich společenské postavení. V roce 1872 vešla v platnost všeobecná branná povinnost, jež měla dokazovat zrovnoprávnění všech společenských tříd, jelikož do té doby byla válečnická kasta vyhrazena pouze profesionálním bojovníkům, to je samurajům. Tímto samurajové přišli o jasně vymezené společenské postavení a v mnohých případech v důsledku nárůstu nově

⁸Reischauer a Craig 2008, 144. Mapa této cesty viz Jansen 1984, 357.

⁹Japonko se zavázalo přizpůsobit západním praktikám ve smlouvách se západními mocnostmi z roku 1868. Eskildsen 2005a, 9.

¹⁰Mayo 1972, 798.

¹¹Mayo 1972, 793.

¹²Conroy 1960, 47–49.

vzniklé konkurence i o zdroj financí. Do roku 1873 vláda vyplácela samurajům pravidelné mzdy, poté se rozhodla proplatit jednorázové odstupné, z něhož polovinu tvořila hotovost a druhou polovinu státní obligace. Značná část samurajů se díky svému vzdělání a schopnostem uchytila na úřednických postech, ale chudší samurajové doufali ve své uplatnění na bojišti. Proto ve velkém podporovali myšlenku zahraniční mise a neúspěch z prosazení výpravy na Korejský poloostrov byl pro mnohé značným zklamáním. Císařskou gardu tehdy opustilo více než 600 důstojníků a vojáků ze Sacumy.¹³ Toto napětí na domácí scéně vedlo japonské státníky k podpoře myšlenky zahraniční expedice, jež by umlčela nespokojenost bývalých samurajů.

Hlavním zájmem Japonska v budoucím sporu s Čínou ohledně Tchaj-wanu byla svrchovanost nad souostrovím Rjúkjú. V dubnu 1609 došlo k invazi klanu Šimazu z provincie Sacuma na souostroví Rjúkjú, přičemž Japonci dobyli hrad Šuri a zajali krále souostroví Šó Neje (1564–1620). Do japonských rukou přešla část souostroví – ostrovy Anami, nad nimiž začala Sacuma vládnout roku 1613, kdy panovník Šó Nej předal kontrolu nad souostrovím Rjúkjú Sacumě, přesto zbytková suverenita zůstala v rukou království Rjúkjú.¹⁴ Od této doby se souostroví nacházelo pod dvojitým jhem, jelikož tradičně platilo tribut Číně. Podle místních představ tedy tvořilo volnou součást mandžuského impéria. Otázka svrchovanosti nad královstvím Rjúkjú se začala projednávat až v 70. letech 19. století.

Po odstoupení Soedžimy z vlády v jeho plánu invaze na Tchaj-wan pokračoval tehdejší ministr financí Ókuma Šigenobu (1838–1922). Záminkou této expedice se stal incident z listopadu roku 1871, kdy u tchajwanských břehů ztroskotaly dvě lodě rybářů z Rjúkjú. První posádka o 46 členech přistála poblíž osady přistěhovalců z čínské pevniny. Dostalo se jí pomoci a byla navrácena domů, zatímco druhou loď zavál vítr k pobřeží obývaném jedním z domorodých kmenů jménem Botan (proto je tato událost známa jako „incident z Botanu“).¹⁵ Z celkového počtu 69 námořníků tři utonuli v moři, 54 přeživších trosečníků povraždili tchajwanští domorodci, pouze dvanácti se podařilo prchnout do nedaleké džungle a informovat čínské obyvatele Tchaj-wanu o incidentu. V červnu 1872 se dvanáct přeživších Rjúkjúanů navrátilo domů do města Naha. Nejednalo se o ojedinělý případ, jelikož mezi léty 1701–1876 ztroskotalo u tchajwanských břehů 53 lodí z Rjúkjú.¹⁶ Král souostroví Rjúkjú Šó Taj (1843–1901) poslal za odměnu čínským úředníkům, kteří poskytli přeživším námořníkům pomoc, finanční odměnu a pověření pro vyšetření incidentu. Tím pro něj byla celá záležitost uzavřena. Ne však pro japonskou vládu, která se rozhodla této záležitosti využít jako záminky k uznání plné suverenity Japonska nad souostrovím Rjúkjú a zároveň k rozšíření svého vlivu na sousedící Tchaj-wan. Zpráva o incidentu dorazila do Kagošimy a následně do Tokia. Expanzivní plány podporovali především Saigó Takamori, Soedžima Taneomi a Itagaki Taisuke (1837–1919). Informace o celém incidentu získali od dvou japonských úředníků působících na souostroví Rjúkjú – Ijiči Sadaky a Narahary Kógoróa, původem z prefektury Kagošima, kam se 14. července vrátili a uvědomili o celé záležitosti místního gu-

¹³Mizuno 2009, 721.

¹⁴Kerr 2000, 362.

¹⁵Bakešová, Fürst a Heřmanová 2004, 57–58.

¹⁶Leung 1983, 263.

vernéra Ójamy Cunajošiho. Dne 12. srpna Ijiči v Tokiu osobně předal žádost guvernéra Ójamy o vyslání trestné expedice na Tchaj-wan.¹⁷ V září 1872 byl do Pekingu poslán japonský vyslanec, který zde žádal potrestání domorodých kmenů na Tchaj-wanu. Čínská odpověď dala Japonsku vhodnou záminku k vyslání trestné expedice. Čínská vláda totiž odmítla plnou odpovědnost za domorodé oblasti na Tchaj-wanu. Konkrétně se mělo jednat o území nacházející se na východním pobřeží ostrova a v horských oblastech, jež tvořily až dvě třetiny ostrova.¹⁸ Toto odmítnutí čínské jurisdikce nad domorodými oblastmi Tchaj-wanu vycházelo z předešlého precedentu, incidentu lodi *Rover* na ostrově Tchaj-wan z roku 1867.

V březnu 1867 se americká loď *Rover*, na jejíž palubě se nacházel kapitán J. W. Hunt s manželkou Mercy, plavila podél pobřeží jižního Tchaj-wanu. Po nárazu do útesu (známo jako *Vele Rete Rocks*) byla posádka evakuována a rozdělena do dvou záchranných člunů. Kapitán s manželkou a s jeho posádkou byli ovšem povražděni místními domorodci z vesnice Koalut.¹⁹ Jediný přeživší Číňan o incidentu informoval místní čínské obyvatele, na což reagovali představitelé západních mocností. První záchrannou misi vedl anglický kapitán George D. Broad z parníku *Cormorant* za přítomnosti britského konzula pro Tchaj-wan Charlese Carrola, doktorů Patricka Mansona a Leonarda Lucase, a dvou poručíků Edgara R. Mathiase a Harry L. Ridera.²⁰ Jejich expedice nebyla úspěšná, jelikož byli v dané oblasti taktéž napadeni místními domorodci. V dubnu se pokusil o další záchrannou a průzkumnou akci velitel John C. Febiger na parníku *Ashuelot*, ovšem též neúspěšně. Společnost mu dělal americký konzul v Amoji Charles William LeGendre (1830–1899), který prosazoval názor, že odpovědnost za smrt amerických občanů nese na základě Tchien-ťinské smlouvy z roku 1858 čínská vláda.²¹ Tchaj-wanský guvernér na takové prohlášení reagoval následnou deklarací: „*články 11 a 13 smlouvy (mezi Spojenými státy americkými a Čínou) zajišťují, že v rámci císařské jurisdikce na břehu či na moři, každý, kdo by obtěžoval americké občany, bude potrestán občanskými a vojenskými autoritami ve snaze našeho nejlepšího uvážení; ovšem v případě incidentu lodi Rover nebyli američtí občané zavražděni na čínském území nebo v čínských mořích, ale v regionu obývaném domorodými kmeny, a proto nemůže být na základě této Smlouvy žádána pomoc. Bylo by v našich silách dopadnout vrahy, rádi tak učiníme, abychom udrželi přátelské styky s cizinci. Ovšem domorodé regiony nespádají do hranic naší jurisdikce.*“²² Čínská vláda sice vyslala na Tchaj-wan trestnou expedici, ale nikdy přesněji nevymezila své vztahy s domorodými oblastmi Tchaj-wanu. Jednalo se pouze o snahu udržet přátelské vztahy se Spojenými státy americkými. LeGendre se proto rozhodl jednat osobně a roku

¹⁷Leung 1983, 266.

¹⁸Kerr 2000, 356.

¹⁹Incident popsán v The National Archives (dále jen TNA), Foreign Office 46/180 (dále jen FO), 25. června 1874.

²⁰Eskildsen 2005a, 79.

²¹Eskildsen 2005a, 5. V průběhu tohoto jednání byla v červnu na Tchaj-wan vyslána ještě jedna trestná výprava pod vedením admirála Henry Haywooda Bella, který měl k dispozici fregatu *Hartford* a korvetu *Wyoming* se 181 muži na palubách. Davidson 1903, 116; Eskildsen 2005a, 34–35.

²²Eskildsen 2005a, 182; LeGendre 1874, 12.

1867 uzavřel s místním vůdcem domorodých kmenů jménem Tokitok dohodu,²³ jež uklidnila vztahy mezi Západem a místními obyvateli Tchaj-wanu.²⁴ V únoru 1869 a následně v březnu 1872 tuto dohodu obnovil. Přesto zřejmě v důsledku Tokitokova chatrného zdraví a následného úmrtí došlo v roce 1871 k jejímu porušení, a to k povražděním trosečníků z království Rjúkjú.

Japonská vláda se tak rozhodla využít incidentu na Tchaj-wanu z roku 1871 k úplnému pohlcení souostroví Rjúkjú. Nejdříve byl do Šuri vyslán Narahara Kogoro (1834–1918, údajný vrah Angličana Richardsona v Namamugi z roku 1862) a Ijiči Sadaka. Oba dva po králi Šó Tajovi požadovali odjezd do Tokia, kde měli vzdát hold japonskému císaři. To Šó Taj odmítl a předstírajíc nemoc, vyslal místo sebe do japonského hlavního města svého strýce prince Ie a ministra Ginowana Uekatu. Dne 14. října navštívil Rjúkjú japonský ministr zahraničí s císařským výnosem, který oznamoval: „podařilo se nám udržet císařskou linii věčnou na věky, a nyní, vládne nad veškerou zemí. Rjúkjú, které se nachází na jihu, je stejné rasy, zvyků a jazyka, a vždy bylo loajální k Sacumě. Ceníme si této loajality, a proto Vás povyšujeme do šlechtického stavu a jmenujeme Vás, králi Rjúkjú, Han. Vy, Šó Taji, převezměte odpovědnost za správu han, a pomáhejte nám na věky.“²⁵ Tím bylo Rjúkjú *de facto* vyhlášeno za součást Japonska a jeho král za japonského šlechtice. Rjúkjú tak již nebylo považováno za autonomní stát (*koku*), ale za závislé feudální teritorium (*han*), které spadalo pod autoritu císaře, a jeho zahraniční politika se plně ocitla v rukách japonské vlády. V listopadu Tokio oficiálně oznámilo zahraničním vládám Spojených států amerických, Nizozemí a Francie, že přebírá odpovědnost za souostroví Rjúkjú. Čína nebyla informována. Americký vyslanec v Japonsku Charles Egbert DeLong (1832–1876) se obával případných obtíží v rámci již uzavřených zahraničních smluv se souostrovím Rjúkjú, japonské ministerstvo jej ovšem ujistilo, že převezme plnou odpovědnost za všechny závazky a práva daná již uzavřenými smlouvami. Proto 18. prosince 1872 DeLong uznal japonský postoj vůči bývalému království Rjúkjú.²⁶ Na souostroví došlo k reorganizaci dosavadních daní a tribut placený do té doby prefektuře Sacuma, byl nyní převeden do Tokia ve výši 8500 koku rýže.²⁷ Přesto se zdálo, že souostroví Rjúkjú plně nepochopilo svoji dosavadní pozici, jelikož nadále platilo tribut i čínské vládě.²⁸

V roce 1872 japonská vláda vyslala tajně na Tchaj-wan majora Kabajamu Sukenoriho (1837–1922), aby celou situaci ohledně ztroskotaných námořníků z Rjúkjú prošetřil přímo na místě. Samotný major Kabajama, obdobně jako Saigó Takamori a jeho mladší bratr Saigó Cugumiči (1843–1902), Itagaki Taisuke a Soedžima Taneomi, podporoval myšlenku trestné expedice na Tchaj-wan.²⁹ Zároveň v Japonsku 23. září jednal Soedžima s americkým vyslancem v Japonsku Charlesem

²³ Přepis jména kmenového vůdce zřejmě není přesný, jelikož v dané době neexistovala přesná pravidla pro přepisování jmen místních domorodců, většinou odpovídalo pouze fonetickému znění. Eskildsen 2005a, 24.

²⁴ Uzavření této dohody popisuje článek v *Japan Weekly Mail*, 4. dubna 1874, s. 263–266. O LeGendrehovo úspěšné diplomatické cestě možno dočíst též v TNA, FO 46/180, 25. června 1874, případně v Davidson 1903, 116–122.

²⁵ Kerr 2000, 363.

²⁶ Kerr 2000, 364.

²⁷ Kerr 2000, 364.

²⁸ Bakešová a Fürst a Heřmanová 2004, 58.

²⁹ Mizuno 2009, 702.

DeLongem, který podpořil myšlenku nedostatečné suverenity Číny nad celým územím ostrova Tchaj-wan a představil Soedžimovi bývalého amerického konzula v Amoji, Charlese LeGendreho,³⁰ který byl dobře seznámen se situací domorodých kmenů na Tchaj-wanu, a byl proto najat jako poradce japonského ministerstva zahraničí.³¹ Jak LeGendre, tak samotný DeLong souhlasili s japonskou expedicí na Tchaj-wan a se zahájením jednání s místními domorodci za cílem ochrany obyvatel Rjúkjú a japonských ostrovů. Vstřícný přístup amerického vyslance v Japonsku DeLonga v otázce japonské expedice na Tchaj-wan je vysvětlován jako důsledek obavy z možného navázání spojení rychle se modernizujícího Japonska se sousední Koreou, popřípadě Čínou. Jeho cílem tak byla podpora prohloubení japonské izolace.³²

LeGendre tvrdil, že jižní část ostrova a místní kmeny nespadají pod čínskou jurisdikci. Se Soedžimou neprojednával pouze otázku odškodného za zabitě trosečníky z království Rjúkjú, ale též myšlenku anexe celého ostrova. Podle LeGendreho k takové akci mělo stačit 2000 mužů, na což mu Soedžima odpověděl, že je schopen dodat až 10 000 mužů.³³ LeGendre prezentoval obsazení Tchaj-wanu Japonskem jako rozšíření civilizace na domorodý ostrov a posílení prestiže japonského císařství.³⁴ Podle jeho názoru až civilizace a politická organizace znamenala přenesení státní suverenity na určité teritorium. To znamená, že podle něj civilizační proces místních „divochů“ znamenal efektivní jurisdikci a suverenitu nad danou oblastí.³⁵ Čína podle jeho mínění doposud v případě Tchaj-wanu tak neučinila, a proto stát, který anektoval území zabrané pouze symbolicky jiným státem, neporušil mezinárodní právo.³⁶ Ospravedlňoval tak kolonizaci cizího území šířením civilizace. Zároveň podporoval myšlenku japonské expanze jako prevence před britským a ruským ohrožením v Asii.³⁷ Sepsal proto několik memorand, v nichž radil, jak dosáhnout anexe Tchaj-wanu i přes možný čínský odpor, a to při využití incidentu s lodí *Rover* a dalších diplomatických kliček. O využití amerického vzoru v případě lodi *Rover* informoval i článek v *The Tokei Journal* ze 4. července 1874.³⁸ LeGendre poukazoval na to, že Čína opakovaně odmítla uznat domorodá území Tchaj-wanu jako území pod svou jurisdikci. Poprvé tak guvernér Tchaj-wanu učinil v záležitosti incidentu lodi *Rover*, a podobně čínská strana reagovala i v případě ztroskotané britské lodi *Loudoun Castle* z července 1871. Obdobně v květnu 1874 čínský admirál v Amoji v jednáních s americkým vyslancem oznámil, že čínská vláda nenese odpovědnost za činy domorodých kmenů na ostrově Tchaj-wan.³⁹

Celou situaci zhoršilo ztroskotání japonských námořníků z Ody 8. března 1873 u tchajwanských břehů. Jejich majetek byl rozkraden a trosečníci přežili jen díky svému rychlému úsudku. Tento incident se tak stal okamžitou záminkou pro trest-

³⁰Gordon 1965, 171.

³¹LeGendre za tyto služby obdržel roční plat 12 000 jenů a příslib, že se stane prvním guvernérem Tchaj-wanu, pokud dojde k jeho dobytí. Liščák 2008, 64.

³²Mizuno 2009, 705.

³³McWilliams 1975, 242.

³⁴Gordon 1965, 172.

³⁵Eskildsen 2002, 395.

³⁶LeGendre, 1874, 8–9.

³⁷Leung 1983, 267.

³⁸TNA, FO 46/180, 6. července 1874.

³⁹Davidson 1903, 158.

nou výpravu na Tchaj-wan.⁴⁰ Nutno poznamenat, že až do japonské expedice na Tchaj-wan v roce 1874 čínská vláda neudělala prakticky vůbec nic pro ochranu ztroskotaných námořníků na Tchaj-wanu před místními divokými kmeny.⁴¹

Dne 11. března 1873 japonský ministr zahraničí Soedžima Taneomi v doprovodu LeGendreho a jejich překladatele Tei Ei-neje (pojaponštělý překlad jména, původní čínské znění Čeng Jung-ning) odjeli na dvou bitevních lodích do Pekingu.⁴² Cílem jejich cesty byla ratifikace sino-japonské smlouvy z roku 1871, v níž Japonsko nezískalo doložku nejvyšších výhod. Proto se měla japonská mise pokusit o její revizi. Dalšími cíli byla gratulace čínskému císaři Tchung-č'iovi ke sňatku a jeho *de facto* získání trůnu,⁴³ vyřešení audienční otázky a urovnání incidentu z Botanu.⁴⁴ Soedžimovou snahou bylo především zjistit rozsah čínské suverenity nad Tchaj-wanem, jelikož pokud by Číňané přiznali plnou kontrolu dané oblasti, museli by s tím nést i odpovědnost za zločiny místních domorodců, zajistit bezpečnostní opatření do budoucna a zaplatit odškodné. Pokud by ale Čína odmítla odpovědnost, pak by Japonsko oznámilo svůj záměr o vyslání vojenské expedice na ostrov. Ještě před svým odjezdem poslal Soedžima 17. února členu státní rady Ókumovi Šigenobuovi dopis, v němž psal, „[...] jsem naprosto přesvědčen, že mohu získat jižní část ostrova Formosa [jiný název pro Tchaj-wan – poznámka autorky] prostřednictvím jednání, pokud je to vše, co si přejete. Aby bylo možné získat celý ostrov, budeme se muset uchýlit k vojenským silám, ale pro tento okamžik je to těžké přesně určit. Pokud nyní skrze diplomacii zabereme jižní část ostrova, budu schopen získat celý ostrov do čtyř nebo pěti let.“⁴⁵

Dne 30. dubna si Soedžima s Li Chung-čangem (1823–1901) vzájemně vyměnili ratifikace sino-japonské smlouvy z roku 1871.⁴⁶ Soedžima se vyhýbal otevřenému jednání ohledně záležitosti Tchaj-wanu a Rjúkjú, jelikož se obával vyhlášení čínské suverenity nad souostrovím Rjúkjú.⁴⁷ Dne 21. června vyslal jednat v této otázce s místními ministry Cung-li jamenu Mao Cchanan-siem a Tung Sünem Janagiharu Sakimicua (1850–1894). Jelikož ministři Cung-li jamenu nepořídili žádný oficiální zápis celého jednání, je možné spoléhat se pouze na japonské zdroje, tedy na výpověď samotného Soedžimy, Janagihary a překladatele Tei Ei-neje. Janagihara měl čínské ministry informovat o tom, že Japonsko nechápe východní část ostrova Tchaj-wanu jako oblast plnoprávně spravovanou Čínou. Slovy o tom, že byli „japonští poddaní“ v roce 1871 na východě Tchaj-wanu povraždění místními

⁴⁰Leung 1983, 272.

⁴¹Davidson 1903, 111.

⁴²Soedžima se plavil na lodi jménem *Rjúdžókan* (původní název zněl *Stonewall*), jež byla zakoupena od Spojených států amerických již v roce 1867. Druhá loď nesla jméno *Cukuba*. Jednalo o první japonskou diplomatickou misi na vlastních moderních námořních plavidlech řízených samotnými Japonci, proto se této misi občas říká „první japonský pokus o diplomacii pomocí namířených zbraní“. McWilliams 1975, 244.

⁴³Dne 23. února 1873 mělo být ukončeno regentství císařovny Cch'-si.

⁴⁴Audienční otázka se týkala etikety vyžadované Čínou při zahraniční návštěvě samotného císaře. Její součástí bylo například takzvané *kowtow*, to je tradiční forma rituální poslušnosti sestávající ze tří úklonů a devíti pokleknutí před čínským císařem, což bylo cizinci považováno za pokořující.

⁴⁵Citováno podle McWilliams 1975, 243. Originál možno nelézt ve Waseda University Library, MS B-26, 17. února 1873.

⁴⁶Obsah této smlouvy blíže viz TNA, FO 46/151, 8. ledna 1872.

⁴⁷Leung 1983, 269.

domorodci, chtěl nenápadně naznačit, že bylo království Rjúkjú inkorporováno do japonského císařství. Dále pokračoval, „z tohoto důvodu hodlá japonská vláda v blízké budoucnosti poslat proti nim [tchajwanským domorodcům – poznámka autorky] trestnou výpravu. Ale vzhledem k tomu, že domorodé oblasti přiléhají k území ovládanému čínskou vládou, se náš vyslanec domnívá, že bude nejlepší Vás předem informovat předtím, než Naše vláda podnikne jakékoliv kroky, aby se zabránilo sebe-menším sporům na Vašem území nebo podezření z Vaší strany, což by mohlo ohrozit mírové vztahy mezi našima dvěma říšemi.“⁴⁸ Čínská protistrana na to reagovala tím, že se Rjúkjú nachází pod čínskou suverenitou a je jejím tributárním státem již po stovky let. Janagihara odpověděl, že se jedná ve skutečnosti o japonské poddané a dříve, než stačili čínští ministři jakkoliv reagovat, se dotázal, proč Čína nepotrestala tchajwanské domorodce. Na to ministři Cung-li jamenu odpověděli, že se domorodci ostrova nenacházejí pod čínskou jurisdikcí.⁴⁹ Janagihara proto prohlásil, že by Japonsko mělo dostat povolení k pacifikaci domorodých oblastí ostrova, než tak učiní jiná mocnost a případně zabere celý ostrov.⁵⁰ Soedžima si tento rozhovor poněkud neopodstatněně vyložil jako potvrzení japonské suverenity nad souostrovím Rjúkjú a čínský souhlas s expedicí na Tchaj-wan. Čínští ministři vznesli právo suverenity nad Rjúkjú stejně jako Janagihara, nebyl zde zmíněn ani přímý souhlas Číňanů s japonskou expedicí na Tchaj-wan a navíc Soedžima nezískal žádný oficiální písemný dokument, pouze nejisté a ne příliš přesvědčivé ústní potvrzení. Jeho přesvědčení o diplomatickém úspěchu vycházelo z čínského uznání nedostatečné jurisdikce nad oblastmi Tchaj-wanu obývanými původními obyvateli. Navíc čínští ministři na Janagiharovo oznámení o plánované japonské trestné expedici na Tchaj-wan nereagovali odmítavě. Čínská protistrana tak nikdy přesně nestanovila svůj postoj, což byl důsledek nedostatečné diplomatické zkušenosti a Soedžimovy taktiky.⁵¹

V souvislosti s politickými rozbroji ohledně výpravy na Korejský poloostrov opustil Soedžima na podzim 1873 japonskou vládu. Jeho postoj expanzivní politiky v souvislosti s vysláním expedice na Tchaj-wan a vyřešení otázky suverenity nad souostrovím Rjúkjú převzaly tři významné osobnosti japonské politické scény – Iwakura Tomomi (1825–1883), Ókubo Tošimiči (1830–1878) a Ókuma Šigenobu (1838–1922). Ókubo a Ókuma 6. února 1874 společně podle návrhu Janagihary a Tei Ei-neje připravili memorandum nazvané „*Podmanění si tchajwanských domorodců*“, kde obdobně jako LeGendre navrhovali předběžná jednání s čínskou vládou a domorodými kmeny na Tchaj-wanu. LeGendre tuto myšlenku podpořil slovy, „*pro dobro celého civilizovaného světa, bude domorodá část Formosy [...] připojena k japonskému císařství*“.⁵² Na počátku března 1874 započaly vojenské přípravy na budoucí expedici na Tchaj-wan pod vedením samuraje z Kagošimy Saigóa Cugu-

⁴⁸Citováno podle McWilliams 1975, 265. Originál možno nalézt v Digital Archive of the Documents on Japanese Foreign Policy publikovaný japonským ministerstvem zahraničí, jedná se o Nihon Gaikó Bunšo, VI, dokument s názvem Shi Shin Nikki, s. 178.

⁴⁹Leung 1983, 270.

⁵⁰Gordon 1965, 173.

⁵¹Soedžima byl úspěšný i v oblasti audienční otázky, jelikož byl 29. června 1873 po osmdesáti letech přijat čínským císařem jako vyslanec cizí nepodřízené země. Před ním se jednalo o britského vyslance George Macartneyho (1737–1806) přijatého císařem Cchien Lungem v roce 1793. Nebyl tak nucen před císařem pokleknout, pouze se třikrát uklonit. McWilliams 1975, 269.

⁵²Gordon 1965, 175.

mičiho. Jeho plán byl schématem pro kolonizaci ostrova, jelikož zaměstnal pouze 800 vojáků a k tomu 2300 pracovních sil, jejichž cílem bylo vystavění nutného zázemí – to jest budov, kasáren, cest a mostů.⁵³ Dne 4. dubna vznikla dokonce Kancelář pro záležitosti oblastí tchajwanských domorodců s centrem v Nagasaki, jejímž ředitelem byl jmenován Ókuma Šigenobu. Téhož dne byl Saigó Cugumiči oficiálně jmenován velitelem japonských expedičních sil a následujícího dne obdržel od premiéra Sandžóa Sanetomiho (1838–1891) rozkazy k expedici. Zatímco první klauzule prohlašovala, že cílem expedice je pacifikace tchajwanských domorodců, druhá stanovila, že „*důvodem je postupná civilizace domorodců, případně započítí výnosného obchodu mezi nimi a japonskou vládou*“.⁵⁴ Tato druhá klauzule ovšem požadovala předchozí uvědomění čínské vlády. Dne 11. dubna japonské noviny *Japan Weekly Mail* informovaly veřejnost o tom, že jsou přípravy na trestnou expedici téměř hotové.⁵⁵

Japonci využili v této záležitosti i pomoci cizinců. Kromě již výše zmíněného generála LeGendreho se měl expedice účastnit také americký poručík Douglas Cassel, jehož úkolem mělo být nalezení vhodných míst pro zřízení vojenského zázemí na východním pobřeží Tchaj-wanu, a poručík James R. Wasson, který vedl inženýry terénních prací. Japonská vláda spoléhala i na zahraniční námořní plavidla, jako například na americkou loď *New York*. Přesto se Japoncům plné podpory ze strany Západu nedostalo. Nejdříve ruský chargé d'affaires v Tokiu varoval místní Rusy, aby se zdrželi jakékoliv účasti v dané záležitosti.⁵⁶ O legitimitě japonské akce začali pochybovat rovněž diplomatictí reprezentanti Itálie a Španělska.⁵⁷ Proti expedici se především postavil britský vyslanec v Japonsku sir Harry Parkes (1828–1885), který se obával případné války Japonska s Čínou. Poprvé o japonském záměru vyslat vojenskou expedici na Tchaj-wan informoval britskou vládu již 25. srpna 1873.⁵⁸ Parkes pochyboval, že by Japonci při své expedici nepřešli přes žádné čínské území, a proto kontaktoval britského vyslance v Pekingu Thomase Francise Wadeho (1818–1895) s cílem získat pohled čínské vlády na danou záležitost. Od toho se pak měl odvíjet jeho případný souhlas či nesouhlas s expedicí a s účastí britských poddaných.⁵⁹ Parkes váhal, přestože považoval Tchaj-wan za součást Číny, ale nemohl britským lodím a poddaným zakázat účastnit se expedice, pokud by se nejednalo o akci vyloženě nepřátelskou vůči Číně. Na druhou stranu byl přesvědčen, že narušení čínských vod bez předchozího varování nebo získání čínského souhlasu musí být považováno za agresi proti Číně.⁶⁰ Wade Parkese informoval o tom, že Japonci o expedici čínskou protistranu předem neinformovali, a že, ačkoliv se domorodé teritorium nachází mimo výkon práva čínské vlády,

⁵³Gordon 1965, 175.

⁵⁴Eskildsen 2002, 397.

⁵⁵Japan Weekly Mail, 11. dubna 1874, 279.

⁵⁶TNA, FO 46/178, 11. dubna 1874.

⁵⁷Leung 1983, 274.

⁵⁸TNA, FO 46/167, 25. srpna 1873. Tehdy to považoval za velmi vážný zvažování dané možnosti, jež podle něj měla proběhnout až v delším časovém horizontu v závislosti na podpoře zahraničí.

⁵⁹TNA, FO 46/178, 6. dubna 1874.

⁶⁰TNA, FO 405/16, 4. dubna 1874.

stále se jedná o císařský majetek.⁶¹ Zprávu mu potvrdil samotný japonský ministr zahraničí Soedžima Taneomi.⁶² Přesné vyjádření čínské vlády ovšem neobdržel. Dne 17. dubna nechal Parkes v japonském anglicky psaném deníku *Japan Daily Herald* zveřejnit kritiku amerického vyslance v Tokiu Josepha Armora Bingham (1815-1900) za jeho schvalování participace amerických občanů a plavidel na japonské expedici konané na čínském území.⁶³ Joseph Bingham nahradil v září 1873 Charlese DeLonga a pokračoval v jeho politice podpory japonské expedice na Tchaj-wan. Parkes ovšem přesvědčil Binghamu o svém negativním postoji vůči japonskému počínání. Bingham proto 18. dubna oficiálně protestoval u japonského ministra zahraničí Terašimy Munenoriho (1832-1893) proti začlenění amerických obyvatel a plavidel do vojenské expedice proti Číně. Zároveň také požadoval stažení tří amerických občanů (včetně LeGendreho) a americké lodi *New York*.⁶⁴ Obával se totiž narušení politiky usmířování s Čínou. Samotný Li Chung-čang považoval americkou participaci na japonské trestné expedici za porušení mezinárodního práva a čínsko-americké smlouvy.⁶⁵ Binghamův požadavek byl ovšem vznesen příliš pozdě, jelikož poručíci Wasson a Cassel již odjeli na Tchaj-wan. Podařilo se mu pouze zadržet participaci americké lodi *New York*.

Odpor zahraničních vyslanců Japonce velmi překvapil, protože doposud američtí diplomaté, jakými byli Charles DeLong, Charles LeGendre a později i Joseph Bingham, podporovali myšlenku japonské expedice na Tchaj-wan. Obdobně v období čínsko-japonských jednání v roce 1873, se ani anglický vyslanec v Pekingu Thomas Francis Wade, ani americký vyslanec v Číně Frederick Ferdinand Low (1828-1894) nevyjádřili odmítavě vůči japonskému oznámení plánované trestné expedice.⁶⁶ Toto počínání ze strany západních diplomatů japonskou expedici na Tchaj-wan málem ukončilo. Japonská vláda totiž nařídila expedičním jednotkám vyčkat v Nagasaki, dokud nebude mezinárodní nátlak vyřešen. Dne 25. dubna japonské noviny *Japan Weekly Mail* informovaly japonskou společnost o oddálení expedice na Tchaj-wan.⁶⁷ Saigó Cugumiči ovšem odmítl odložení mise a na vlastní zodpovědnost na základě předchozího nařízení samotného císaře vyslal 29. dubna část svých jednotek z Nagasaki do Amoje. Jednalo se o první odmítnutí rozkazů civilní správy vysoce postaveným vojenským velitelem, které se do budoucna stalo nebezpečným precedentem.⁶⁸ Přesto jeho počínání mělo tichou podporu Ókuby Tošimičiho i Ókumy Šigenobua. Za cílem usmíření si amerického vyslance Ókuma stáhl z expedice alespoň generála LeGendreho.

Saigó za svými jednotkami vyplul na ostrov 17. května a o pět dní později se vylodil v oblasti jižního Tchaj-wanu. Nalézalo se zde osmnáct domorodých kmenů, čítajících 2360 bojeschopných mužů.⁶⁹ Samotné vojenské střety trvaly pouhé tři

⁶¹TNA, FO 405/16, 18. dubna 1874, obdobně tak informoval ve zprávách z TNA, FO 46/179, 5. května 1874.

⁶²TNA, FO 46/179, 26. května 1874.

⁶³Mizuno 2009, 727.

⁶⁴Gordon 1965, 176.

⁶⁵Gordon 1965, 176.

⁶⁶Mizuno 2009, 729.

⁶⁷Japan Weekly Mail, 25. dubna 1874, s. 323.

⁶⁸Kerr 2000, 359.

⁶⁹Davidson 1903, 143.

týdny, a to od 17. května do 4. června.⁷⁰ K nejvýznamnější vojenské akci došlo mezi 1. a 3. červnem, kdy proběhl útok na vesnici Botan.⁷¹ O její pacifikaci podal 9. června 1874 Harry Parkes zprávu.⁷² Dne 16. června Parkes informoval o tom, že by se britští poddaní konfliktu neměli účastnit a o tři dny později mu bylo nařízeno, že v případě války mezi Čínou a Japonskem musí Velká Británie zachovat neutralitu.⁷³ Mezi červnem a prosincem, kdy došlo ke stahování japonských expedičních sil, již žádné boje neprobíhaly.⁷⁴ Vojáky ovšem sužovalo místní podnebí a tropické choroby, v důsledku čehož čtvrtina z nich zemřela. Ztráty na životech v důsledku horečky se odhadují na 500 mužů, přičemž k akceleraci úmrtí docházelo od srpna 1874. V posledních týdnech expedice umíralo na horečku průměrně třináct Japonců denně.⁷⁵ Harry Parkes 26. srpna 1874 informoval o příjezdu japonské lodi do Nagasaki se 300 japonskými invalidy z Tchaj-wanu na palubě.⁷⁶ Podobný osud se nevyhnul ani komodoru Casselovi (v japonském námořnictvu byl povýšen na hodnost komodora), který zemřel na malárii krátce po svém návratu do vlasti v roce 1875. Naopak japonští vojáci mezi domorodé obyvatelstvo zanesli neštovice. Většina Číňanů (na rozdíl od místních domorodců) na jihu Tchaj-wanu pacifikaci domorodého obyvatelstva přivítala.⁷⁷ Dokonce předpokládala, že se Japonku dostane podpory od čínské vlády, jako odplaty za zavraždění Rjúkjúanů, které považovala za čínské poddané.⁷⁸

Japonská společnost byla ovlivňována domácím tiskem, které značně přehánělo při popisu domorodého obyvatelstva jako zaostalého, agresivního, krutého, nelidského, bez jakýchkoliv etických či morálních zásad, dokonce místní kmeny opodstatněně označovaly jako kanibaly.⁷⁹ Tisk byl plný článků a obrázků z dobývání Tchaj-wanu, přičemž mezi nejznámější patří triptych od Očiaie Jošiikua z října 1874 z novin *Tokio Ničiniči Šinbun*, který prezentoval velké japonské vítězství nad tchajwanskými divochy (viz obrázek 1).⁸⁰ Poukazování na zaostalost domorodců pomáhalo Japoncům se sebeurčením a odlišením se od ostatních „zaostalých“ Asiátů a zároveň ospravedlňovalo expedici jako takovou. Po dobu pěti měsíců trvalo čínsko-japonské vyjednávání, které mělo vyřešit vzájemný spor ohledně japonské trestné expedice na Tchaj-wan. Dne 10. dubna se o japonské invazi na Tchaj-wan dozvěděl britský vyslanec v Číně Thomas Francis Wade a 18. dubna o tom informoval čínskou vládu. Předseda Cung-li jamenu princ Kung, strýc čínského císaře a významný státník, považoval japonské počínání za porušení I. a III. Článku čínsko-japonské smlouvy z roku 1871, požadoval proto po japonském ministru zahraničí vysvětlení a na pozici Speciálního císařského vyslance ve vojenských a di-

⁷⁰Gordon 1965, 177. Události popisuje zpráva Harry Parkese z TNA, FO 46/180, 30. května 1874, a dále zprávy ze 4. června, 15. června a 16. června 1874.

⁷¹Události z bitvy popisuje James R. Wasson v Eskildsen 2005a, 245; Eskildsen 2002, 403–404.

⁷²TNA, FO 46/180, 9. června 1874.

⁷³TNA, FO 46/180, 16. a 19. června 1874.

⁷⁴Japonské počínání na ostrově v daných měsících podrobněji popisuje Davidson 1903, 132–169.

⁷⁵Davidson 1903, 166.

⁷⁶TNA, FO 46/182, 26. srpna 1874.

⁷⁷Eskildsen 2005a, 14.

⁷⁸TNA, FO 405/16, 11. května 1874.

⁷⁹Eskildsen 2002, 399.

⁸⁰Eskildsen 2002, 405.

Obrázek 1: Triptych Očiaie Jošiikua zobrazující vítězství japonských vojáků nad tchajwanskými domorodci.

Picture 1: Ochiai Yoshiiku's triptych of victory of Japanese soldiers over Taiwanese aborigines.

Zdroj:⁸¹

plomatických záležitostech jmenoval Šen Pao-čena. Asistenta mu dělal Pchan Wej. Dne 28. května do Šanghaje přijel Janagiwara, který čínskou protistranu ujistil o tom, že se japonská akce omezuje pouze na podřízení místních domorodců.⁸² Janagiwara navíc Cung-li jamen informoval o tom, že samotní obyvatelé Rjúkjú poslali japonské vládě petici požadující potrestání tchajwanských domorodců. Jednalo se ovšem spíše o nedorozumění, jelikož petice z roku 1871 japonské vládě sice pocházela ze souostroví Rjúkjú, ovšem od místních japonských představitelů, kteří působili ve městě Šuri.⁸³ Až 19. června 1874 byl v novinách *The Japan Mail Daily Advertiser* vysvětlen čínský postoj k celé záležitosti. Čína považovala Tchaj-wan za své území, i když se nenacházel pod plnou jurisdikcí. Odmítala japonské porušení smlouvy z roku 1871, jež přislíbovala respektování nedotknutelnosti území druhého státu. Stavěla se proti japonskému boji s tchajwanskými domorodci, kteří platili čínské vládě daně. Požadovala proto okamžité stažení japonských jednotek a převzetí odpovědnosti čínskou vládou. Navíc poukazovala na to, že japonští poddaní byli pouze okradeni (to je trosečníci z Ody), a proto by měli být domorodci předáni místním autoritám, čímž naznačovala, že Rjúkjú nepovažuje za japonské území.⁸⁴ Obdobně v článku z *Japan Daily Herald* z 18. června 1874 guvernér čínské provincie Fu-ťien poukazoval na to, že by „divoši“, kteří měli na svědomí za-

⁸¹Eskildsen 2002, 405.

⁸²Gordon 1965, 178.

⁸³Leung 1983, 265. Také existuje dokument, který popisuje, že vysoce postavený Rjúkjúan Cuhako Ojakata v roce 1871 informoval Tokio o incidentu na Tchaj-wanu požadujícím potrestání tchajwanských divochů. Ve skutečnosti tento dopis pocházel až z července 1874, to znamená, že byl napsán až po vyslání trestné expedice. Leung 1983, 266.

⁸⁴TNA, FO 46/180, 19. června 1874.

vraždění trosečníků z Rjúkjú, měli být souzeni podle čínských zákonů, to je smrtí. Přitom nečinil rozdíl mezi občany Rjúkjú a pevninské Číny.⁸⁵

Ve dnech 22. až 26. června jednal Pchan na Tchaj-wanu se samotným Saigóem Cugumičim a domluvil se s ním na stažení japonských jednotek z Tchaj-wanu výměnou za odškodné ve výši nákladů expedice.⁸⁶ Poprvé zde byl zmíněn návrh ke stažení japonských jednotek do prosince roku 1874. Peking ujednané podmínky ovšem odmítl, což pobouřilo jak Tokio, tak japonské veřejné mínění, jež se začalo přiklánět k myšlence válečného konfliktu s Čínou.⁸⁷ Následná jednání mezi Šenem a Janagiwarou v Pekingu ovšem uvízla na mrtvém bodě, a proto v červenci a srpnu 1874 bylo Japonsko s Čínou velmi blízko válce. Místo hledání společného řešení docházelo k nedorozuměním na obou stranách a připravám na ozbrojený konflikt. Janagiwara proto 15. července opustil Peking. Japonci se pokusili situaci zvrátit tím, že vyslali do Fu-ťienu jednat s místním guvernérem Li Che-nieniem a generálem Wen Zuejem Charlese LeGendreho. Ovšem již na své zastávce v Amoji byl generál LeGendre 6. srpna zatčen.⁸⁸ Vysvobodil se zaplacením kauce ve výši 25 000 dolarů a následně odjel do Šanghaje za americkým konzulem Georgem F. Sewardem.⁸⁹

Odpovědnost za Saigóovo jednostranné počínání na sebe převzal Ókubo Toši-miči, který byl samotným císařem 1. srpna jmenován jako Zplnomocněný vyslanec a mimořádný ambasador. V jednáních s Čínou vystřídal Janagiwaru a 27. srpna přijel do Pekingu. S ministry Cung-li jamenu začal vyjednávat od 14. září. Ókubo zahájil svá jednání výtkou vůči čínskému postoji na Tchaj-wanu. Poukazoval na to, že Čína vyhlásila jurisdikci nad místními divochy, ale neučinila nic, čím by jim zabránila v agresi vůči ztroskotaným námořníkům. O dva dny později čínská protistrana odporovala tím, že *„byly zlepšeny způsoby chování místních domorodců, těm, kteří měli dostatečné inteligenční dispozice, bylo umožněno vzdělání, a jejich komunita byla zorganizována, čímž nad nimi byla vytvořena vláda“*.⁹⁰ Civilizace místních domorodců neměla být podle nich příliš rychlá a uspěchaná, ale poklidná a postupná. Ókubo nebyl s čínskou odpovědí spokojen. Odmítal s čínskou protistranou jednat, pokud nebudou podepsány oficiální dokumentace prezentující výsledky jednání a v důsledku vlastní neústupnosti především co se výše odškodného týkalo, nebyla jednání příliš úspěšná. Podle Thomase Wadeho měl Ókubo původně požadovat tři miliony dolarů.⁹¹ Ókubo navíc nehodlal získat pouze odškodné, ale též pro Japonsko vydobýt jednostranné výhody západních mocností v Číně, především co se týkalo cestování a obchodování ve vnitrozemí země a zaměstňávání cizinců v Číně.⁹²

Do konfliktu se proto rozhodl vložit britský vyslanec v Pekingu Thomas Francis Wade. Wade varoval již Janagiwaru, že v případě čínsko-japonské války vyšle Velká Británie své lodě na ochranu vlastních obchodníků a majetku v Číně. Wade se obával, že v případě úspěchu japonské expedice budou ohroženy britské zájmy na

⁸⁵TNA, FO 46/180, 18. června 1874.

⁸⁶Jednání popisuje Davidson 1903, 151–154.

⁸⁷Kerr 2000, 360.

⁸⁸TNA, FO 46/181, 13. srpna 1874.

⁸⁹Gordon 1965, 181–182.

⁹⁰Davidson 1903, 160.

⁹¹TNA, FO 405/16, 16. listopadu 1874.

⁹²TNA, FO 46/182, 11. září 1874.

Tchaj-wanu a v čínských přístavech, a stejně tak vítězství Číny by mohlo znamenat navýšení čínského sebevědomí a zhoršení podmínek nerovných vztahů se Západem. Obdobně reagoval i britský viceadmirál sir Charles Frederick Alexander Shadwell (1814–1886), který požadoval posílení britských pozic za cílem ochrany obchodu a britských zájmů, jelikož se obával japonské kolonizace Tchaj-wanu.⁹³ Podobně jako Wade reagoval americký chargé d'affaires v Pekingu Samuel Wells Williams (1812–1884), který již dříve varoval před tím, že by americká participace na japonské expedici na Tchaj-wan mohla poškodit čínsko-americké smlouvy. Spojené státy americké se proto rozhodly podpořit mírová jednání a Williams následně nařídil americkému konzulovi v Amoji J. J. Hendersonovi, aby zatkl všechny Američany, kteří napomáhali Japoncům. Podobné rozkazy dostali i ostatní američtí konzulové v Číně. Z toho důvodu došlo k výše zmíněnému zatčení generála LeGendreho v srpnu 1874 v Amoji. Pro západní mocnosti bylo stěžejní zachovat na Dálném východě rovnováhu sil.

Wade předpokládal, že Číňané doufali v britskou arbitráž. Dne 25. října Wade po Japoncích požadoval usmíření s Čínou a nakonec právě mezi ním a Ókubou vznikl návrh dohody. Ókubo nakonec přijal čínskou nabídku odškodného ve výši 500 000 taelů výměnou za stažení veškerých japonských jednotek z ostrova do 20. prosince.⁹⁴ Dne 31. října 1874 byla mezi Čínou a Japonskem podepsána takzvaná Pekingská smlouva. Za Japonsko ji podepsal Ókubo Tošimiči a za čínskou protistranu devět ministrů Cung-li jamenu v čele s princem Kungem. Smlouva obsahovala tři články, přičemž v prvním Čína uznávala oprávněnost japonské akce na Tchaj-wanu jako snahy o ochranu vlastních poddaných, ve druhém článku se Čína zavázala zaplatit odškodné jak postiženým rodinám a přeživším, tak japonské vládě jako kompenzaci za výdaje spojené s trestnou výpravou, to je za postavené budovy, cesty, mosty a podobně.⁹⁵ Pozůstalí zabitých Rjúkjúanů a zbylí přeživší dostali 100 000 taelů (z celkového odškodného ve výši 500 000 taelů) a Japonsko dovezlo pozůstalým 1620 koku rýže a dalších 10 koku rýže dostal každý z přeživších.⁹⁶ Zbylých 400 000 taelů se Čína rozhodla zaplatit za japonské stavby na Tchaj-wanu, ve skutečnosti se ovšem jednalo o eufemisticky nazvané odškodné pro Japonsko, jelikož Čína nechala po stažení japonských jednotek veškeré pozůstatky japonské „okupace“ na Tchaj-wanu zničit.⁹⁷ Ve třetím článku se Čína zavázala předejít dalším útokům domorodých obyvatel Tchaj-wanu na cizí námořníky a trosečníky a obě strany přislíbily vzájemnou výměnu dosavadní korespondence ohledně japonské expedice na Tchaj-wanu.⁹⁸ Samo souostroví Rjúkjú ve smlouvě nebylo zmíněno, přesto si japonská strana vykládala podepsání smlouvy jako uznání vlastní suverenity nad bývalým královstvím, jelikož zde byla zmínka o „japonských poddaných“ postižených tchajwanskými domorodci. Čínská protistrana toto označení „japonských poddaných“ ale vztahovala na ztroskotané námořníky z Ody, ne na obyvatele souostroví Rjúkjú. Proto také Čína původně chtěla

⁹³TNA, FO 46/180, 7. července 1874.

⁹⁴Gordon 1965, 184.

⁹⁵Obsah smlouvy viz Davidson 1903, 164; popřípadě TNA, FO 46/183, 7. ledna 1875.

⁹⁶Kerr 2000, 371.

⁹⁷Davidson 1903, 165.

⁹⁸Leung 1983, 277.

vyplatit odškodné pouze trosečnickům z Ody.⁹⁹ Na druhou stranu se Thomas Wade stal garantem doplňující formální dohody, v níž byli obyvatelé Rjúkjú čtyřikrát zmíněni jako „japonští poddaní“. Proto je tato dohoda opatřená podpisem britského představitele považována za formální uznání japonských přednostních zájmů nad souostrovím Rjúkjú čínskou protistranou.¹⁰⁰ Přesto Rjúkjú nadále platilo tribut i Číně.¹⁰¹ Samotný Ókubo 15. prosince přiznal, že Pekingská smlouva podepsaná s Čínou neměla žádnou legální základnu pro japonskou suverenitu nad Rjúkjú.¹⁰²

Podle mezinárodního práva neexistoval důvod platit agresorovi za to, že opustí území, které násilně obsadil.¹⁰³ Nesmyslnost Pekingské smlouvy byla podtržena tím, že Čína musela urychlit vyplacení reparací, protože v posledním japonském táboře na Tchaj-wanu zůstali už jen dva vojáci postižení malárií a existovala tak obava, že by nevydrželi dostatečně dlouho naživu.¹⁰⁴ Prostřednictvím této smlouvy se obě země snažily zachovat přátelské vztahy, protože ani Japonsko, ani Čína nebyly připraveny na válku. Princ Kung ocenil snahu britského vyslance v Pekingu Thomase Wadeho již 1. října 1874. Harry Parkes informoval o tom, že japonská politická opozice vůči usmíření se s Čínou viděla ve stažení se z Tchaj-wanu politickou prohru. Na druhou stranu zároveň uznávala, že by válka s Čínou znamenala pro japonské ostrovy zvýšení daní a možnou domácí revoltu.¹⁰⁵ Proto také japonský ministr Woojeno Kagenori oficiálně poděkoval jménem japonské vlády Thomasu Wademu za zprostředkování jednání mezi Čínou a Japonskem.¹⁰⁶

Možný konflikt mezi zeměmi vyvolal v čínských představitelích potřebu podpory zbrojení. Významný čínský státník Li Chung-čang viděl v Japonsku spojence proti Západu, ale zároveň jej chápal i jako případnou hrozbu, protože zneprátelené japonské císařství by kvůli své geografické blízkosti mohlo být větším nebezpečím než západní mocnosti. Plně si uvědomoval, že se Čína potýkala s vnitřními problémy a že její vojsko bylo značně zaostalé. Proto začal podporovat politiku námořního zbrojení.¹⁰⁷ I další čínští úředníci, jako například guvernér provincie Šantung Ting Pao-čeng a guvernér provincie Chunan Wang Wen-šao sepsali memoranda doporučující podporu zbrojení.¹⁰⁸ Ovšem nelze říci, že by možná válka s Japonskem ohledně Tchaj-wanu stimulovala modernizační program čínské armády.¹⁰⁹ Například k posílení námořních sil nedošlo, jelikož k tomu chyběly potřebné finance, což se negativně projeвило v následné válce s Japonskem v letech 1894–1895.¹¹⁰

⁹⁹Leung 1983, 280.

¹⁰⁰Kerr 2000, 360.

¹⁰¹Například 15. prosince 1874 o tom informovaly noviny *Court Gazette*, Kerr 2000, 366.

¹⁰²Leung 1983, 278.

¹⁰³I samotný Thomas Wade se ve svém dopise z 18. prosince 1874 dotazoval, proč Čína nereagovala na japonský útok a místo toho se rozhodla k ústupku ve formě odškodného, ale přímé odpovědi se mu nedostalo. TNA, FO 46/190, 18. prosince 1874.

¹⁰⁴Bakešová a Fürst a Heřmanová 2004, 58–59.

¹⁰⁵TNA, FO 46/182, 26. srpna 1874.

¹⁰⁶TNA, FO 405/16, 14. ledna 1875.

¹⁰⁷Hsü 1964–1965, 215.

¹⁰⁸TNA, FO 881/3817, prosinec 1875.

¹⁰⁹Gordon 1965, 185.

¹¹⁰Hsü 1964–1965, 227–228.

Li Chung-čang si byl navíc dobře vědom, že by Čína nedokázala bránit Tchaj-wan proti japonské invazi.¹¹¹ Proto již Šen Pao-čen, který přijel na Tchaj-wan 17. června 1874, neměl za úkol bojovat s Japonci, nýbrž reformovat tchajwanský právní systém a plánovat rozvoj ostrova. Podobně Čína pokračovala v reformách ostrova po ukončení čínsko-japonského sporu o Tchaj-wan vysláním reformisty Liou Ming-čchuana na ostrov v roce 1885 jako prvního guvernéra. V říjnu 1885 se Tchaj-wan stal namísto původního začlenění do provincie Fu-tien samostatnou provincií s hlavním městem Tchaj-pej a s guvernérem Liouem v čele. Liou následně umožnil správní i daňovou reformu, jež zpřehlednily výběr daní a vlastnictví půdy, započal s výstavbou železnic a telegrafů, s modernizací těžby uhlí, se zakládáním škol a nemocnic a s rozšiřováním velkých měst.

Blízké vztahy s Japonskem se snažil Li Chung-čang udržovat až do roku 1879, kdy Japonsko anektovalo proti čínské vůli souostroví Rjúkjú. K inkorporaci souostroví docházelo postupně. Prostřednictvím podepsání Pekingské smlouvy se Japonsko na mezinárodní scéně snažilo dokázat svoji suverenitu nad souostrovím Rjúkjú. Proto pokračovalo po ukončení sporu s Čínou ohledně trestné expedice na Tchaj-wan v postupné inkorporaci souostroví do svého císařství. Nejdříve v lednu 1875 Ókubo žádal po rjúkjúském dvoru ukončení veškeré komunikace s Čínou a uzavření obchodní stanice na čínském pobřeží, a následně 31. března požadoval nahrazení čínských názvů japonskými. Obdobně žádal převzetí japonských svátků a festivalů a japonského trestního i občanského zákoníku.¹¹² V květnu 1875 Harry Parkes informoval o převedení správy souostroví Rjúkjú pod japonské ministerstvo vnitra.¹¹³ Na doporučení admirála Enomotoa Takeakiho bylo v roce 1879 Rjúkjú zrušeno jako *han* a připojeno k Japonsku jako prefektura (*ken*) Okinawa (název byl odvozen od pojmenování největšího ostrova ze souostroví). Li Chung-čang inkorporaci souostroví do japonského císařství s ohledem na expedici na Tchaj-wan konanou v roce 1874 komentoval následovně: „*v době, kdy Japonsko anektovalo Rjúkjú jako prefekturu Okinawa (duben 1879), ostatní národy vznášely kritiku, že se jednalo o důsledek čínských ústupků a její slabosti v otázce tchajwanského incidentu z roku 1874. I když se tak může zdát; není tomu tak. V roce 1874, jak vysoce postavení úředníci, tak ti ostatní, jednali s japonskou protistranou o závislosti Rjúkjú na Číně, a proto bylo špatné zacházení s trosečníky z Rjúkjú vnitřní záležitostí samotné Číny. Ta také podle toho jednala o odpovídajícím potrestání tchajwanských domorodců. Co to má společného s Japonci?*“¹¹⁴

5. ZÁVĚR

Cílem článku bylo pomocí využití pramenů z britského národního archivu přiblížit roli britských diplomatů v zahraniční politice Japonska v otázce trestné expedice na Tchaj-wan z roku 1874. Jak bylo zmíněno výše, vyslanec v Japonsku sir Harry Parkes a vyslanec v Číně Thomas Francis Wade hráli v této záležitosti klíčovou roli. Thomas Francis Wade měl nejen významnou roli při zprostředkování urovnání

¹¹¹Gordon 1965, s. 181; HSÜ, 1964–1965, 213.

¹¹²Kerr 2000, 368.

¹¹³TNA, FO 46/191, 25. května 1875.

¹¹⁴Leung 1983, 278.

čínsko-japonských vztahů podepsáním Pekingské smlouvy z 31. října 1874, ale též jeho interpretace ujednání Pekingské smlouvy dopomohla Japonsku dovršit svoji expanzivně vedenou zahraniční politiku. Obdobně jako samotní Japonci, chápal pojem „japonští poddaní“ zmíněný v Pekingské smlouvě v souvislosti s obyvateli souostroví Rjúkjú. Tím na mezinárodní scéně potvrzoval uznání japonské svrchovanosti nad souostrovím Rjúkjú. Článek tímto poukazuje na úzkou provázanost mezi rozšířením japonské suverenity na souostroví Rjúkjú a trestnou expedicí na Tchaj-wan.

Někteří historici, jako například Robert Eskildsen, označují japonskou expedici na Tchaj-wan z roku 1874 jako mimetický imperialismus.¹¹⁵ Japonsko podle něj v období Meidži převzalo západní ideje o síle a hierarchii, což vedlo k imitaci západního imperialismu. Eskildsen dokazuje imitaci západně vedeného imperialismu poukazováním na původní kolonizační ráz japonské expedice na Tchaj-wan a varuje před zamlčováním původního záměru kolonizace ostrova některými japonskými autory (například Išiim Takašim).¹¹⁶ Nutno poznamenat, že nelze říci, že by západní svět měl jakýsi imaginární patent na imperiálně vedenou zahraniční politiku. Japonské ostrovy do období Meidži sice nepřekypovaly agresivní zahraniční politikou vůči svému okolí, ovšem otevřením se světu a získáním nových prostředků umožňujících prosazení vlastní vůle i v zahraničí, získalo do rukou moc, jíž v dané době nedisponoval žádný jiný z okolních států Japonska. Užití síly jako instrumentu pro získání dominance bylo pro Japonce velmi lákavou alternativou, jelikož pro ně představovala způsob, jak zvýšit vlastní prestiž, status a moc ve světě ovládaném západními mocnostmi. Bylo zřejmé, že pokoření Japonska ve formě nerovných smluv se západními mocnostmi vedlo japonské státníky k zásadní představě – posílit vlastní stát na jejich roveň. Inspirace Západem tak předznamenala rychlou modernizaci japonských ostrovů a vedla k představě nadřazenosti Japonska nad ostatními asijskými státy. Japonci si dopomáhali zobrazováním domorodců jako zaostalých a necivilizovaných bytostí, vytvářeli obraz civilizační propasti mezi japonským císařstvím a zbytkem Asie. Představa nadřazenosti tak vedla k podpoře expanzivně vedené zahraniční politiky ve jménu civilizační mise. Expedice na Tchaj-wan se stala příležitostí k získání atributů západní civilizace a povýšení vlastního statutu ve světovém uspořádání. Japonsko si tak přejímáním způsobů a technických výtvarů západní civilizace dopomohlo formovat novou národní identitu a politický řád. Ačkoliv většina historiků vidí počátek japonského imperialismu v nové a moderní podobě až v čínsko-japonské válce z let 1894–1895 a v následném ukořistění Tchaj-wanu, stejně jako v anexi Koreje z roku 1910, jeho kořeny můžeme nalézt již v expedici na Tchaj-wan pořádané o dvacet let dříve v roce 1874.

Přiblížením japonské expedice na Tchaj-wan z roku 1874 můžeme vidět vývoj japonské diplomacie. Z izolacionistického státu se stal národ významně figurující na mezinárodní scéně. Trestná výprava na Tchaj-wan byla jen předznamenáním rostoucího japonského sebevědomí a prohlubující se znalosti moderní diplomacie. Právě tato expedice v širší perspektivě ukazuje rozdílnost mezi čínskou (obecněji asijskou) a japonskou formou kolonialismu. Zatímco Čína pokračovala ve svém

¹¹⁵Eskildsen 2002, 403, 417–418.

¹¹⁶Eskildsen 2005b, 283.

dlouhodobě vedeném tributárním systému, Japonsko započalo s prosazováním vlastní expanzivní politiky pomocí imitace západního imperialismu. Tím v raných letech éry Meidži (70. léta 19. století) započaly narůstat spory mezi Japonskem a Čínou jako dvou mocných států na Dálném východě, které si začaly navzájem konkurovat ve snaze dosáhnout národní prestiže a bezpečnosti. Ačkoliv samotná trestná expedice na Tchaj-wan z roku 1874 neměla za cíl narušit mír s Čínou, japonská expanzivní politika vedla nutně k rozšiřování území japonského císařství na úkor Číny, jež byla doposud v Asii hlavním politickým činitelem. V následujících letech Japonsko úspěšně praktikovalo západní způsoby diplomacie pomocí namířených zbraní v otevření Koreje Kanhwaskou smlouvou z roku 1876. Pronikání na sousední poloostrov vedlo k narůstajícím konfliktům s Čínou a Ruskem, z nichž Japonsko vyšlo jako vítěz. Imitováním západních hodnot a výtobytků moderní doby se Japonsko stalo v Asii významným činitelem, který ovlivnil v následujících letech vývoj sousedních států.

POUŽITÉ ZDROJE

LITERATURA

- BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST, Rudolf a HEŘMANOVÁ, Zdeňka (2004): *Dějiny Taiwanu*. Praha: Lidové Noviny.
- BEASLEY, William Gerald (1991): *Japanese Imperialism, 1894–1945*. Oxford: Clarendon Press.
- BENEDICTOVÁ, Ruth (2013): *Chryzantéma a meč*. Praha: Malvern.
- BIX, Herbert P. (2002): *Hirohito a vznik moderního Japonska*. Praha.
- CONROY, Hilary (1960): *The Japanese Seizure of Korea – 1868–1910*. Filadelfie: University of Pennsylvania Press.
- DUUS, Peter (1995): *The Abacus and the Sword*. Londýn: University of California Press.
- ESKILDSEN, Robert (2002): Of Civilization and Savages – The Mimetic Imperialism of Japan's 1874 Expedition to Taiwan. *The American Historical Review*, roč. 107, č. 2, s. 388–418.
- ESKILDSEN, Robert (2005a): *Foreign Adventures and the Aborigines of Southern Taiwan, 1867–1874, Western Sources Related to Japan's 1874 Expedition to Taiwan*. Tchaj-pej: Institute of Taiwan History Academia Sinica.
- ESKILDSEN, Robert (2005b): Taiwan: a Periphery in Search of Narrative. *The Journal of Asian Studies*, roč. 64, č. 2, s. 281–294.
- GORDON, Leonard (1965): Japan's Abortive Colonial Venture in Taiwan, 1874. *The Journal of Modern History*, roč. 37, č. 2, s. 171–185.
- HILSKÁ, Vlasta (1953): *Dějiny a kultura japonského lidu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- HSÜ, Immanuel C. Y. (1964–1965): The Great Policy Debate in China, 1874 – Maritime Defense Vs. Frontier Defense. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, roč. 25, s. 212–228.
- JANOŠ, Jiří (2007): *Japonsko a Korea*. Praha: Academia.
- JANSEN, Marius Berthus (1984): Japanese Imperialism – Late Meiji Perspectives. In: Myers, Ramon H. a Peattie, Mark R. (eds.): *The Japanese Colonial Empire, 1895–1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 61–79.

- KERR, George H. (2000): *Okinawa: The History of an Island People*. Tokio, Rutland, Singapur: Tuttle.
- LEGENDRE, Charles (1874): *Is Aboriginal Formosa a Part of the Chinese Empire?* Šanghaj, Hongkong, Jokohama: Lane, Crawford & Company.
- LEUNG, Edwin Pak-Wah (1983): The Quasi-War in East Asia – Japan's Expedition to Taiwan and the Ryúkyú Controversy. *Modern Asian Study*, roč. 17, č. 2, s. 257–291.
- LIŠČÁK, Vladimír (2008): *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri.
- MASON, Richard Henry Pitt a CAIGER, John Godwin (2007): *Dějiny Japonska*. Praha: Fighters Publications.
- MAYO, Marlene J. (1972): The Korean Crisis of 1873 and Early Meiji Foreign Policy. *The Journal of Asian Studies*, roč. 31, č. 4, s. 793–819.
- MCWILLIAMS, Wayne C. (1975): East Meets East. The Soejima Mission to China, 1873. *Monumenta Nipponica*, roč. 30, č. 3, s. 237–275.
- MIZUNO, Norihito (2009): Early Meiji Policies Towards the Ryukyus and the Taiwanese Aboriginal Territories. *Modern Asian Studies*, roč. 43, č. 3, s. 683–739.
- REISCHAUER, Edwin Oldfather a CRAIG, Albert Morton (2008): *Dějiny Japonska*. Praha: Lidové noviny.
- YI, Tae-Jin (2004): Was Korea Really a “Hermit Nation”? In: Korean National Commission for UNESCO (ed.): *Korean History*. Elizabeth N. J.: Hollym, s. 385–412.
- ZISCHKA, Anton (1936): *Japonsko a jeho světový vývoj*. Praha: Šolc a Šimáček.

NOVINY

Japan Weekly Mail, 4., 11., 25. dubna 1874.

NEPUBLIKOVANÉ PRAMENY

The National Archives, London:

Foreign Office:

FO 46/151

FO 46/167

FO 46/178

FO 46/179

FO 46/180

FO 46/181

FO 46/182

FO 46/183

FO 46/190

FO 46/191

FO 405/16

FO 881/3817

National Archives of Japan:

Cabinet Library, Western Books, DAVIDSON, James, *The Island of Formosa, Past and Present*, Jokohama 1903.

SUMMARY

This study describes the Japanese expedition to Taiwan in 1874. Japan changed its previous policy as a result of its opening to the world and the subsequent Meiji Restoration. From a conservative and traditionalist Asian state, Japan became a progressive nation, inspired by Western values. The rapid modernization of the country led to a feeling of superiority of the Japanese Empire over other Asian countries, which naturally led to the deterioration of relations with Japan's neighbours. The Japanese political scene had to deal with two major problems. The first were worsening relations with Korea, which later led to the signing of the Treaty of Kanghwa in 1876. Thanks to this treaty, Korea was opened to the world. The second problem was the growing conflict with China, which led to competition between countries on the Korean peninsula, the Ryukyu Archipelago, and the island of Taiwan.

The dispute over the sovereignty over the Ryukyu Archipelago accompanied the expedition to Taiwan, as it became a pretext for punitive expedition. Shipwrecked sailors from Ryukyu and their subsequent massacre on Taiwan's shores in 1871 gave Japanese politicians who supported expansionist foreign policy the idea of using the incident for sending a punitive expedition to Taiwan. This was meant to be a solution for both the internal and external problems of Japan. The Japanese islands were faced with the internal discontent of the samurai caste, and the military expedition to Taiwan was a good opportunity to divert their attention. At the same time, Japan had the opportunity to extend their dominance to the island of Taiwan and, through this punitive expedition, assert Japanese sovereignty over the archipelago of Ryukyu. Thus, it was also an opportunity to satisfy Japanese statesmen, who supported Japanese expansionist foreign policy in Asia.

Preliminary Sino-Japanese negotiations regarding the incident on the island of Taiwan and the sovereignty of the Ryukyu Archipelago did not lead to clarification of the Chinese position on these issues. Fear of a possible conflict between China and Japan evoked opposition among representatives of Western powers against the Japanese expedition to Taiwan. Despite their opposition and thanks to the initiative of the expedition's commander Saigó Tsugumichi, Japanese units sailed towards Taiwan. The punitive expedition officially started in May 1874 and fighting lasted only until the end of June. The pacification of the indigenous people on the island of Taiwan was not a problem for the rigorously trained Japanese soldiers. The local climate, however, proved to be a greater difficulty and led to a series of casualties. Japanese press depicted the Taiwanese natives as underdeveloped and, by doing so, supported public opinion of Japanese "superiority" over other Asian nations. This helped to create a new national identity and justified the expedition itself.

Sino-Japanese negotiations were held for five months and were meant to lead to a solution to the dispute regarding the Japanese punitive expedition to Taiwan. Finally, negotiations were successfully completed through the agency of the British ambassador in Beijing, Thomas Francis Wade. Wade feared that a successful Japanese expedition would be a threat for British interests on the island of Taiwan and in Chinese ports. He also feared that China's victory could mean an increase in China's self-confidence and lead to worsening conditions of unequal relations with the West. He therefore suggested arbitration and, thanks to his actions, a draft of a mutual Sino-Japanese treaty was created. The Japanese promised to withdraw their troops from Taiwan by December 20, 1874 in exchange for compensation in the amount of 500,000 taels. This so-called Convention of Peking was signed on October 31 and included a Chinese recognition of the legitimacy of the Japanese punitive expedition to Taiwan as an effort to protect its own subjects. At the same time, China promised to prevent further attacks on shipwrecked sailors by the indigenous people of Taiwan.

Japan simultaneously presented the treaty as a formal recognition of Japanese sovereignty over the Ryukyu Archipelago and gradually started with its incorporation into the Japanese Empire. Finally, in 1879, Japan incorporated the Ryukyu Archipelago into its Okinawa Prefecture. Thanks to its expansionist foreign policy, Japan had gained a new territory. This action, however, was just the beginning of Japanese imperialism. Historian

Robert Eskildsen labeled the Japanese expedition to Taiwan in 1874 as mimetic imperialism. Japan imitated Western ideas of power and hierarchy, and with their help increased its prestige, status and power in a world dominated by Western powers. The expedition to Taiwan became an opportunity to gain the attributes of Western civilization and the advancement of their own status in the world order. Japan helped shaped its own new national identity and political order by using the ways of Western civilization. Although most historians see the beginning of Japanese imperialism in a new and modern form in the Sino-Japanese War of 1894–1895, the subsequent capture of Taiwan, and the annexation of Korea in 1910, its roots can be found in the expedition to Taiwan held twenty years earlier in 1874.